

## "לבניינה של תורה" – חלק ערה

שיחה שנמסרה בביהמ"ד מפי מו"ר רה"י

**"וְאָנִי קָרַבְתִּי אֶל-לְהִימָם לִי טוֹב"**



כך אכן הוא הרגיש. הרב קורא להם להתבונן בכך שעם ישראל מצוי בעיצומו של תהליך גאולי ההולך ומתקדם, מכוחו של "המפתח הגדול של הגאולה, שהיא התשובה"<sup>2</sup>. לכן, אומר הרב, שכשם שכתב הרמב"ם<sup>3</sup> שישנם עשרים וארבעה דברים המעכבים את התשובה הפרטית, כך ישנם דברים המעכבים את התשובה הכללית, כלומר את תשובת כלל ישראל.

"דברים רבים מעכבים את התשובה ואנחנו חייבים לסלק אותם מקרבנו ולהתגבר עליהם". אמנם, הדבר שהוא המעכב הראשי בפרט בנוגע למצבו הרוחני של כלל ישראל על כל מדרגותיו השונות – הוא המושג של ציור התשובה, המשמעות של "מושג התשובה" עבורנו. מושג זה "המקושר, שלא על פי האמת" – למרות שהדבר איננו אמתי, מכל מקום בתת-הכרתנו מושג זה מתקשר "דק עם דלדול נפש, עם חולשה, ורפיון והנמכת החיים". האדם מרגיש שהתשובה תעורר בו רק חנק ודלדול נפש. לדוגמא, לפעמים חש האדם שהמסגרת הישיבתית מהווה עבורו גורם חונק או

"אבואה שעריך"

"זמן אלול" הוא "זמן" מיוחד. חודש אלול הוא תחילת השנה בעולם הישיבות. בחודש זה ישנה אוירה של התחדשות והרגשה מיוחדת, ובפרט למתחילים את שנתם הראשונה בהיכלי הישיבות, הנכנסים להיכלי עבודת ה', שעתה הם חדשים עבורם.

## המשמעות האמתית של חודש אלול – התקדמות ועמיחה מתוך שמחה וסיפוק

הטעות ביחס למהות התשובה עניין מיוחד צופן הוא חודש אלול בקרבנו. ניתן לומר ששמו "אלול" הפך למילה נרדפת למילה "תשובה". אמנם, אם נודה על האמת, המושג "תשובה" גורם לנו לאי-נוחות ולא-נעימות. מילה זו משררת לנו איום. היא מעוררת בנו תחושה שמא כל מעשינו עד היום או חלקם אינם בסדר, אולי דברים

החביבים עלינו אינם בסדר. אם כך הדבר – עלינו להשתנות, והדבר לא קל. לכן נוצרת בנו דחייה ממנה באופן תת-הכרתי. בסופו של הספר "אורות התשובה"<sup>1</sup>, בו אנו עוסקים בימי אלול, ישנו מאמר נפלא ששמו: "התשובה והשלום". הרב זצ"ל פותח אותנו במילים: "אחים יקרים, הכואבים את כאב עמנו". הוא פונה ל"אחים יקרים". הרב התכוון למילים אלו בכל משמעותו,

<sup>2</sup> עי' רמב"ם, הלכות תשובה, פרק ז, הלכה ה: "כל הנביאים כולן צוו על התשובה ואין ישראל נגאלין אלא בתשובה, וכבר הבטיחה תורה שסוף ישראל לעשות תשובה בסוף גלותן ומיד הן נגאלין".

<sup>3</sup> עיי"ש שם פרק ד

<sup>1</sup> עמודים קנג-קנה, במהדורת אור עציון



חרל"פ זצ"ל<sup>4</sup>. הרב קוק שאף לכתוב חיבור העוסק בענייני תשובה והנכון לדורנו, על גבי "שערי תשובה" ושאר ספרי העבודה.

הרי זהו המפתח של הגאולה!

באגרת זו הרב משרטט את המתווה של חיבור זה: "ביסוד הכל", הדבר האשון והיסודי הוא ש"צריכה לבוא הסברה כללית של בטחון-התשובה ועוצם-השלווה ושמחת-עו"ז – שמחה שנותנת עוז וכוח –"שצריכה להיות מתלבשת הנפש של כל איש אשר אור התשובה מאיר בנשמתו". כותב הרב שהדבר הראשון שיש לבאר לכל הנכנס בשערי "אלול" הוא שהתשובה נותנת יציבות. התשובה אינה מדלדלת את החיים, אלא נותנת ביטחון ושלווה. אשתמש במילה השגורה בפינו – התשובה עושה לאדם טוב, היא נותנת לו 'כיף' בנפש. בדיוק להפך מהאופן בו העולם מתארים אותה לעצמם!

באחת מפסקאות הספר<sup>5</sup> יכתוב הרב שאם תשובה מביאה את האדם לידי עצבות אין לו ללכת בדרך זו. זוהי אינה הכוונה של "תשובה". הכוונה של "תשובה" היא שמחה, התחדשות והרגשה טובה.

ממשיך הרב באגרת זו ואומר שיחד עם זאת יש להסביר שתחושה נעימה זו אינה מפירה "יראה תתאה", חלילה. "יראה תתאה" היא יראה נמוכה, היראה והפחד מהעונש, המחזקת את הזהירות מהיכשלות בעבירה. מדגיש הרב שגם כאשר מדברים על תשובה מאהבה – כפי שאכן ישנה נטייה לכך בדורנו<sup>6</sup> – חשוב להסביר שאין על אהבה ושמחה אלו לקלקל את יראת השמיים והזהירות בפרטי מצוות.

מצמצם. לעומת תקופת בין הזמנים או תקופת השירות בצבא, בהן פרח ונהנה, מששב לספסלי הישיבה הוא חש כי קשה לו לשקוד שלושה סדרים, מכביד עליו הצורך בבדיקה עצמית ובחשבון נפש בענייני בין אדם למקום ובין אדם לחברו. הוא מרגיש כי לא נוח לו עם הצורך לעמוד בזמנים ועם התמודדות מול ה'אני' בעומדו נוכח בורא העולם בתפילה או בבקשת סליחות.

בדומה לכך, הציבור הכללי במדינת ישראל חושש מאוד מפני היהדות. אני סבור שרוב הישראלים לאמתו של דבר מעוניינים שילדיהם יקבלו תכנים של יהדות. אם כן, ממה הם מפחדים? מדוע הם חשים מאוימים? התשובה היא שמושג "היהדות" נשמע להם חונק, מגביל ומצמצם.

התיקון הכללי אמור להתבצע דרך משרד החינוך והתרבות, שהרי התרבות הנכונה היא התשובה. אולם, ברגע ששומעים את מילה זו אנשים חוששים שמא יחזירו אותם בתשובה ושומרים מרחק. מרחוק הדברים נראים להם כמעוררי חשש ופחד, נראים כמצמצמים ומחלישים – אולם, כאשר תלמידי "התיכון הריאלי" בחיפה מסיימים את לימודם בבית מדרש זה הם יוצאים בתחושה אחרת.

**"וְלִישְׂרָיִל בַּב שְׂמֵחָה"**

הדבר העיקרי שהרב עוסק במאמר זה הוא תשובתו של כלל ישראל, אך עיקרון זה נכון גם ביחס לתוכן התשובה של כל יחיד ויחיד.

עם יד על הלב, הרגשה זו קיימת בכל אחד ואחד מאיתנו. לכן, הרב קוק רצה מאוד לכתוב חיבור על התשובה – לימים ספר "אורות התשובה" – כפי שכתב על רצונו זה לנאמן רוחו הרב יעקב משה

<sup>4</sup> אגרות הראיה, חלק ב, אגרת שעת, עמודים לו-לז

<sup>5</sup> פרק יד, אות יא

<sup>6</sup> כפי שהאריך הרב זצ"ל לבאר במאמר ה"דור" ובמקומות נוספים



גילה לו את העובר על נפש החוטא! זאת אף על פי שהוא עצמו מעולם לא הגיע למחוזות נפשיים אלו.

שם כותב הרב: ”הוי! כמה עשוקה הייתה הנפש, בעוד משא החטא, קדרותו, גסותו וסבלו האיום, מונח עליה!” כאשר החטאים ’יושבים עלינו’ עד כמה הדבר יוצר בנו עצבות! נתבונן אל החיים שסביבנו. כשהחטאים רובצים על האדם הדבר מפיל אותו, נפשו עשוקה. משא החטא הוא משא כבד, הוא יוצר קדרות בנפש האדם.

גם אם ינסה האדם להכהות את תחושת הקדרות באמצעות בידור ושחוק לא יועיל הדבר באמת, בעומק נפשו לא תשכון השמחה. אכן הוא יצחק אבל הוא לא ישמח – אלו הם שני דברים שונים. מה יעזור לו כספו, וכי הוא ישמח אותו בשמחה של אמת? נניח שהוא נוסע ברכב מכובד וטס במחלקה ראשונה – האם הוא באמת שמח? ”מה יועיל כל הון, אם התוך הפנימי, תוך החיים, הוא מדולדל ויבשו” בתוכו הוא יבש, הוא חסר לחלוחית של חיים.

לעומת זאת, נבחין מיהם האנשים השמחים שמחת אמת, שמחה פנימית. ”ומה מאושרה היא הנפש כעת בהרגישה בקרבה כי כבר נרצה עוונה, כי קרבת אלוקים חיה ומאירה בקרבה” – זוהי הנקודה המהותית. המשמעות של אלול היא קרבת ה’, כרמזו הידוע<sup>10</sup>: ”אָנִי לְדוֹדִי וְדוֹדִי לִי”<sup>11</sup>, כפי שדיברנו בשבוע שעבר.

”כִּי לְפִי שְׂמֵחַ מִכָּל עַמּוּלֵי”

לעיתים, בפרט כאשר לומדים בספרי יראה, ייתכן ונתקלים בדברים המטילים מורא

”קִרְבַּת אֱ-לֹהִים יִחְפְּצוּן”

כשאדם נכנס לעולמה של תורה ותשובה הוא שמח, כפי שחשנו שמחה זו בשבת ואנו חשים אותה בבית המדרש מידי סדר. אולם, עדין עולם זה מצריך הרבה מאמץ וכוח נפשי. לא קל לעמול בגמרא בתוספות ובראשונים. בפרט כאשר עוסקים בתשובה נדרש מאמץ נפשי גדול יותר. אם כן, במה יש לשמוח?

הרמב”ם מתאר בהלכות תשובה<sup>7</sup> את התהליך העובר על בעל התשובה: ”כמה מעולה מעלת התשובה, אמש היה זה מובדל מה’ אלוקי ישראל, צועק ואינו נענה...” – בקשותיו אינן נענות בחיוב, ”עושה מצוות וטורפין אותן בפניו...”. אבל היום לאחר ששב בתשובה – ”הוא מדובק בשכינה. שנאמר<sup>8</sup>: יְאִתֶּם הַדְּבָקִים בֵּה’ אֱלֹהֵיכֶם חַיִּים פְּלֶכֶם הַיּוֹם...”. כעת הוא ”צועק ונענה מיד...”, יכול הוא להבחין שבקשותיו מרבש”ע, אפילו על דברים קטנים, מתמלאות. הוא חש שרבש”ע קשוב בצידו השני של הקו שבו מתפללים. המתבונן נוכח בכך. ”ועושה מצוות ומקבלין אותן בנחת ושמחה...”.

”כִּי חֲדוּת ה’ הִיא מְעִזָּכֶם”

בפרק ג של ”אורות התשובה” ישנו תיאור מפורט ועמוק של המתחולל בנפשו של בעל התשובה. זה דבר מעניין. שאלו את הרב צבי יהודה זצ”ל כיצד אביו ידע לתאר את התהליכים הנפשיים שעוברים על החוטא? הרי הרב זצ”ל היה צדיק מעיקרא, צדיק מבטן ומלידה, הכיצד ידע לתאר תהליכים שלא היה עליו כלל לעבור? בכה הרצי”ה והשיב: ”סוד ה’ ליראיו”!<sup>9</sup> הקב”ה

<sup>7</sup> פרק ז, הלכה ז

<sup>8</sup> דברים פרק ד, פסוק ד

<sup>9</sup> תהלים פרק כה, פסוק יד. נראה שכוונתו הייתה לרמוז על הנאמר בסוטה דף ד, עמוד ב (גבי בן עזאי שלא נשא אישה, ואף על פי כן ידע לבאר ענייני ביאה

מ”סוד ה’ ליראיו”); סנהדרין דף מו, עמוד ב (לגבי רב נחמן שידע לתאר את מחושיה של מחלה מסוימת מ”סוד ה’ ליראיו”).

<sup>10</sup> ע”י אבודרהם, סדר תפילת ראש השנה, ד”ה גרסי; הקדמת משנה ברורה לסימן תקפא

<sup>11</sup> שיר השירים פרק ו, פסוק ג



מעצם ההקדמות. זו המשמעות האמתית של חודש אלול – התקדמות וצמיחה מתוך שמחה וסיפוק. במידה ואדם אינו מרגיש כך, סימן שמהו בהתנהלותו אינו נכון, ועליו לבחון את עצמו ולחשוב או להתייעץ עם רבותיו או עם החברותא המבוגר שלו.

על התשובה להיות מלווה בתחושה של שמחה והתחדשות. כל מי שעובר תהליך של תשובה מאושר יותר, שמח יותר. כאשר הוא מגיע ליום כיפור הוא בגובה רוחני אדיר, למרות שהוא לא אוכל ולא שותה ומתאמץ, למרות שאין לו שום דבר מהעולם הזה, הוא שמח ומאשר בגלל קרבת ה' שהוא זוכה לה.

#### “כל התחלות קשות”

נתן מו"ר הרב יעקב כ"ץ שליט"א משל נפלא הנכון גם לדבר הזה. באחת משיחותיו לפני הסליחות תיאר הרב יעקב שליט"א את ההרגשה בשעת שחייה בים של גוש קטיף, ייבנה ויכונן<sup>16</sup> – כשנכנסים אל הים הוא סוער, אך כאשר עוברים את שלב ההתחלה הים רגוע. נתרגם זאת לענייננו: כדי להיכנס לעולמן של תשובה ושל עבודת ה' יש צורך בהחלטה. כאשר אדם מגיע ובליבו החלטה נחושה: אני אכנס אל המים ואעבור את הגלים הראשונים – הוא אכן יצליח לעבור אותם. ייתכן וייסחף קצת ימינה וקצת שמאלה – נכון, יש קצת טלטלה – אבל אחרי שעוברים את הגלים כמה נעים, כמה כיף לשחות במים הרגועים אליהם מגיעים בשלב הבא.

אם כן, המפתח הוא במוח, המפתח הוא בהחלטתו האיתנה של כל אחד ואחד

ביחס למידת הדין המתוחה בימים אלו. אמנם, דברים אלו אינם אמורים להביאנו לידי חנק או לידי עצבות ולא להרגשת דלדול ורפיון נפש. משום שמהות התשובה היא התקדמות, וכשאדם מתקדם ומתקן את נפשו הוא מתמלא שמחה וסיפוק. פעמים רבות שמעתי מבחורים צעירים על הסיפוק שיש להם מלימוד במשך מספר שעות, על אף שלא היו מורגלים בכך בעברם. כשאדם מתאמץ, בבחינת: “אָדָם לְעֵמֶל יוֹלֵד”<sup>12</sup>, וכפי שמפרשת הגמרא<sup>13</sup>: “עמל פה” – עמל תורה ועמל תשובה, הוא חש את עוצמת כוחותיו הפנימיים והדבר ממלא אותו סיפוק.

לעומת זאת, כל ההבל ורעות הרוח שהעולם שרוי בהם – מציאות חיים פסיבית המנצלת את העולם לצרכיה – אינם מביאים את בני האדם להיות מאושרים. האושר בא מתוך קרבת ה', מפני שהקב"ה עשה את האדם ישר<sup>14</sup>. אומר ה"מסילת ישרים"<sup>15</sup> שהקב"ה בראנו עם נשמה שהיא בת-מלך, לכן גם אם תיתן לה את כל הדברים שבעולם היא לא תהיה שבעה באמת. היא מעוניינת במזון מלכות – היא משתוקקת לקרבת ה', לתפילה טובה, לתפילה אמיתית, לדיבור עם רבש"ע, ללימוד תורה אמיתי, לעמל תורה מפרך. הנפש רוצה לצאת מה'סדר' בהרגשה שעמלתי קשה, לצאת מ'סדר' לאחר התבוננות פנימית וחיפוש דרכים כצד להשתפר ולתקן.

#### “שִׁמְחַנְתָּ נַפְשׁ עַבְדְּךָ”

כאשר אדם נוהג כך, הרי שקורה בדיוק להפך מאשר חושבים – הדבר גורם לשמחה, ומביא להרגשה של סיפוק ועונג

<sup>12</sup> איוב פרק ה, פסוק ז

<sup>13</sup> סנהדרין דף צט, עמוד ב

<sup>14</sup> על פי קהלת פרק ז, פסוק כט

<sup>15</sup> פרק א. על פי קהלת רבה פרשה ו, אות ז

<sup>16</sup> הערב ימלאו יב שנים לעזיבת עם ישראל את הגוש ולחורבן בית הכנסת, ויש לזכור זאת.



מאיתנו, ואני מתכוון אל עצמי בראש ובראשונה.

בכל שנה מחדש ניתנה לנו מתנה גדולה ושמה ”אלול”. זהו זמן שבו רבש”ע פונה אלינו: ”דודי לי”, ואנו מצידנו נדרשים לעבוד ולהתאמץ, ובראש ובראשונה – עלינו לקבל החלטה. להחליט שנכנסים אל הים הזה, נכנסים אל המים, גם אם ההחלטה קשה ויש גלים בתחילה. גם אם יש מישהו המפחד מלהיכנס אל הים. כולנו יודעים שיש כאלה המפחדים להיכנס לישיבה – בזמני היו אומרים: ”לא רוצה שיישרפו אותי... לא רוצה להיות דוס...”, כל דור ושיגרת הלשון שלו. אך כולנו יודעים גם כמה נעים במים.

הדבר כלל אינו אומר שאם בשנה שעברה ה'ייתי באלול' אז אני כבר בעניינים – הרי אני כבר שיעור ד, הרי אני כבר בן חמישים. בכל שנה ושנה אנו נדרשים לכך מחדש.

הקב”ה ייתן לנו כוחות לקבל החלטות – החלטות של תשובה, החלטות של עמל תורה, החלטות של אמת כלפי עצמינו. על ידי כך נוכל לעבור את המים האלה – שבאמת אין בהם ממש, אלא הם רק אחיזת עיניים – ולהתקדם ולהרגיש את ההרגשות הגדולות האלה, להרגיש כי קרבת אלוקים חיה ומאירה בקרבה של הנפש.

